

Lernstation 14: Irrealis (Konjunktiv II)

Wär' ich Eve, hätt' ich Steve
 Mein Leben wär' erfüllt und nicht so primitiv
 Wäre, würde, rein fiktiv, was wär', wenn's für mich besser lief
 Vollkommen bin ich leider nur im Konjunktiv.
 Annett Louisan: Eve

Sort regel

Mennesker har den guddommelige evne at kunne tænke noget, som adskiller sig fra virkeligheden, noget irreelt. Her har vi fat på noget fundamentalt ved at være menneske - på godt og ondt ved "fremskridtstanken". Sprogligt markeres denne distance også sprogligt på både dansk og tysk – om end på hver sin måde. På tysk kaldes dette konjunktiv, og langt vigtigst er **Konjunktiv II = datids konjunktiv og former dannet med denne:**

Konjunktiv II markerer altså, at **sætningens indhold er irrealt eller hypotetisk.**

- På dansk markeres det ved tidsforskydning, fx brug af datid i stedet for nutid eller fremtid.
- På tysk markeres det ved tidsforskydning og nogle bestemte former, hvori ofte indgår omlyd, fx *hätte* overfor *hatte* ("almindelig" datid, dvs. indikativ). I det flg. vises konjunktiv II-formerne af de forskellige typer af verber i højre spalte, mens funktionerne kommer i venstre spalte.

Irreale ønsker. Her er det meget nemt at forstå sammenhængen med indledningen, og sætninger af denne type kan nemt blive til den rene **ønsketænkning**:

Wär' ich Eve ... [Var jeg (bare) Eve ...]

Med konjunktion (bindeord):

Wenn es bloß Sommer wäre!

Wenn ich das bloß gewusst hätte!

Mensch, wärest du bloß weitergefahren.

Uden konjunktion:

Wäre es bloß Sommer!

Hätte ich das bloß gewusst!

Könnte ich dir nur helfen!

Grundverber.

De anvendes som bekendt også som:

Hjælpeverber.

ich hätte	ich wäre	ich würde
du hättest	du wärest	du würdest
er hätte	er wäre	er würde
wir hätten	wir wären	wir würden
ihr hättet	ihr wäret	ihr würdet
sie hätten	sie wären	wir würden

Sort øvelse

Lad først kvinden fra **Die Ladendiebin** ønske, og i højre spalte detektiven, idet du sætter (verbet) i konjunktiv 2 som i **eksemplet: ____ (sein) ich Eve » Wär' ich Eve ...**

____ (sein) ich nur nicht in den Laden reingegangen!

____ (haben) ich bloß nicht etwas gestohlen!

____ (haben) ich sie nur nicht gesehen!

____ (haben) ich sie nur nicht erpresst!

For at blive mere sikker i hypoteser: <http://www.interdeutsch.de/Uebungen/konjunktiv.htm>

Rød regel

Hvis vi bygger en smule videre på ønskesætningerne (Sort regel), får vi straks en sætningen af sammen type som den, du læser lige nu: En betingelseskonstruktion: Hvis A, så B:

Wär' ich Eve (A), hätt' ich Steve (B)

Disse sætninger (konditionalis) kan være realistiske, og så står begge sætningers verber i indikativ (normale former). Eller urealistiske, så står begge sætningers verber i konjunktiv II.

A. Realistisk betingelse - realistisk følge: indikativ

(1) Falls du früher kommst, können wir erst ins Kino gehen.

B. Urealistisk betingelse - urealistisk følge: konjunktiv

Hvis betingelsen er urealistisk, bliver følgen det også.

På dansk tidsforskyder vi til datid, også når det handler om nutid eller fremtid:

(2a) Hvis du kom tidligere, kunne vi først gå i biografen.

På tysk tidsforskyder man og markerer desuden konjunktiv med omlyd + evt. ekstra -e, bortset fra svage verber.

(2b) Falls du früher kämest, könnten wir erst ins Kino gehen.

(2c) Käme du früher, könnten wir erst ins Kino gehen.

Som på dansk kan man udelade bindeordet » nb! ordstilling.

Ofte udtrykkes **irrealis** (afstanden til virkeligheden) ikke i en betingelsesbisætning, men på anden måde, så der fremkommer **en skjult betingelseskonstruktion**:

(3a) Schade, dass er da keine Kameras sind.
Sonst könnte ich die schöne Frau bewundern.

Ordet *Sonst* sammenfatter 1. sætning, der indeholder en nægtelse - og antyder ønsket om noget andet end virkeligheden med ordet *Schade*. *Sonst* har derfor samme funktion som en hypotetisk betingelsessætning og kan erstattes af sådan en:

(3b) Wenn da Kameras wären,
(dann) könnte ich die schöne Frau bewundern.

Noget lignende kan andre småord udrette, fx: *Dann* (så).

SVAGE VERBER

(konj. = indik.)

ich holte
du holtest
er holte
wir holten
ihr holtet
sie holten

STÆRK-SVAGE:

er brennte
(indikativ = brannte)
er kennte (kannte)
er nennte (nannte)
er rennte (rannte)
er sendete
(sandte/sendete)
er wendete
(wandte/wendete)
er brächte (brachte)
er dächte (dachte)

STÆRKE VERBER:

ich gäbe
du gäbest
er gäbe
wir gäben
ihr gäbet
sie gäben

Ofte erstattes konjunktiv II af **würde + infinitiv, fx:**

dann würde sich der Detektiv freuen.

Men det er ikke altid så godt, se **Gylden regel**.

Rød øvelse

Indsæt den rigtige konjunktivform (uden omskrivning) i følgende digt af Ulla Hahn.

BILDLICH GESPROCHEN

* ich ein Baum ich *	(sein, wachsen)	
dir in die hohle Hand		
und * du das Meer ich *	(sein, bauen)	
dir weiße Burgen aus Sand.		
* du eine Blume ich *	(sein, graben)	
dich mit allen Wurzeln aus		
* ich ein Feuer ich *	(sein, legen)	
in sanfte Asche dein Haus.		
* ich eine Nixe ich *	(sein, saugen)	(Nixe f = havfrue)
dich auf den Grund hinab		
und * du ein Stern ich *	(sein, knallen)	
dich vom Himmel hinab.		

Ulla Hahn (1946 -)

Øv det også ved at beskrive en person (som alle kender?):

Wenn er / sie eine Farbe wäre, _____

Wenn er / sie ein Geräusch wäre, _____

Wenn er / sie ein Geruch wäre, _____

Wenn er / sie ein Tier wäre, _____

Wenn er / sie eine Speise wäre, _____

Tjek på konjunktivformerne? - http://www.passito.be/index_bestanden/Page676.htm

Tjek på formerne på tid? - <http://www.grammatiktraining.de/uebungen/konj2mc.html>

Gylden regel	
Her ser vi på irreale betingelseskonstruktioner i forskellige varianter:	
1. En bisætning, som angiver en irreal betingelse, og hovedsætning, som angiver følgen, der så også er irreal » begge sætninger i konjunktiv II: <i>Wenn man Detektiv ist, muss man wachsam sein. (Indikativ)</i> <i>Wenn man Detektiv wäre, müsste man wachsam sein. (Konj. II).</i> 2. Variant: Hovedsætningen kan godt stå først: <i>Man müsste wachsam sein, wenn man Detektiv wäre.</i> <i>Was hättest du gemacht, wenn ich die Polizei gerufen hätte?</i> Og man kan udelade bindeordet; så kommer der hovedsætningsordstilling i bisætningen (som på dansk): <i>Wäre man Detektiv wäre, müsste man wachsam sein.</i>	Modalverber + Wissen har samme endelser som (indikativ), og der er omlyd i alle former bortset fra <i>wollen</i> og <i>sollen</i>, som slet ikke har omlyd: er dürfte (durfte) er könnte (konnte) er möchte (mochte) er müsste (musste) er sollte (sollte) er wollte (wollte) er wüsste (wusste)
Ny variant: Betingelsen udtrykkes måske uden bisætning, men i et ord eller udtryk, eller den fremgår af sammenhængen: Ohne dich wäre es nicht gelungen. Dann wäre es viel schwieriger gewesen. Sonst hätte ich es gar nicht versucht. I disse 3 sætninger er det tydeligt, at de kursiverede ord er en forkortet gengivelse af en betingelsesbisætning - det kunne i dem alle være: Wenn du mir nicht helfen wolltest. Se også: <i>Eigentlich</i> müsste ich jetzt gehen. Ich würde es nicht so sagen. I sidste sætning er meningen: hvis jeg var dig/ham/... ville jeg ikke... Men i modsætning til de foregående eksempler er dette medtænkte ikke repræsenteret med et ord i sætningen, det ligger blot i situationen.	Omskrivning med WÜRDE+INFINITIV bruges især ved: • stærke verber, hvor konjunktiv-formen er gammel-dags: <i>Ich würde dir helfen</i> (ich hülfe dir) • hvor konjunktiv II = indikativ: ved svage verber + visse stærke verber, fx med -ie- i datid: <i>Wo würden wir sonst bleiben?</i> - i st. f. <i>Wo blieben wir sonst?</i>
Konjunktiv II bruges også, når man vil udtrykke sig høfligt eller forsigtigt: <i>Was könnten Sie mir außer Geld noch bieten?</i> (På det tidspunkt er detektiven endnu rimelig høflig ...) <i>Ich hätte gern noch einen Kaffee.</i> <i>Das wäre alles für heute/Das wäre es.</i> (hvis ingen har noget at tilføje).	• Især i betingelseskonstruktioner, men det er nok, at en af sætningerne er tydelig konjunktiv II: <i>Ihr würdet es nicht lernen, wenn ihr euch nicht konzentriert!</i>
Og når man vil udtrykke noget, som nær var sket, men ikke skete alligevel: <i>Wir wären fast verunglückt.</i> <i>Einmal hätte ich mich beinahe auf die Schienen gelegt.</i> (fra en ungdomsbog)	• Ved <i>sein</i> og <i>haben</i> anses omskrivning med <i>würde</i> for ukorrekt, i hvert fald i skriftsprog.

Supergyldne regler!

Konjunktiv II bruges også til:

Irreale sammenligninger:

*Er blickte sie an, als verstünde er die Welt nicht mehr.
Tun Sie, als ob Sie zu Hause wären!*

(Men lidt senere er de ikke kun blevet dus!):
Du benimmst dich, als ob dich dies alles nicht anginge / als ginge dich dies alles nicht an!

Irrealis i øvrigt:

Også her bruges konjunktiv II til at markere en afstand til virkeligheden; 2 eksempler fra en ungdomsbog:

- *Ich hätte Christoph gern geschüttelt* (11.08); (men fortælleren gør det ikke!).
- *Ich hätte sie gern gestreichelt* (122.22); (men det tør fortælleren heller ikke!)

Bebrejdelser / "Dårlig samvittigheds konjunktiv!?"

- hvad der burde/skulle/kunne være sket, men ikke skete:
das hättest du wissen sollen!
- hvad der ikke burde/skulle/kunne være sket, men skete alligevel:
das hättest du nicht sagen sollen!

Tysk anvender her **hätte** + 2 infinitiver. Dansk bruger altså modalverbet som finit (tidsbøjet) verbum, men glemt alt om dansk - så er det supernemt!

De to infinitiver skyldes, at modalverberne i førnutid har to former:

- perfektum participium (kort tillægsform), når det er eneste verbum:

Das habe ich nicht gewollt. (= det var ikke min hensigt)

infinitiv, når det står sammen med en anden infinitiv: *Ich habe es nicht tun wollen.*
Og vores detektiv siger: *Ja, das hätten Sie sich vorher überlegen müssen.*

Den "danske" konstruktion, med modalverbet som finit verbum, giver undertiden korrekte sætninger, men med en anden betydning end den tilsigtede:

Er hätte das Haus verkaufen sollen = han skulle/burde have solgt huset.

DERIMOD:

Er sollte das Haus verkauft haben = Man påstod, at han havde solgt huset.

Er hätte den Bus nehmen können = Han kunne have taget bussen.

DERIMOD:

Er könnte den Bus genommen haben = Det kan måske tænkes, at han er taget med bussen.

Das hätte er nicht vergessen dürfen = Det burde han ikke have glemt.

DERIMOD:

Das dürfte er nicht vergessen haben = Det er ikke sandsynligt, at han har glemt det.

Gyldne øvelser

1. Omform som i eksemplet:
 - o Ich war gerade sehr aufmerksam. Deshalb bemerkte ich die Frau sofort.
 - o Omform til: Falls/wenn ich nicht gerade sehr aufmerksam gewesen wäre, hätte ich die Frau nicht sofort bemerkt.
- Sie kam auf hochhackigen Schuhen daher. Deshalb bemerke sie der Detektiv sofort.
- Sie verließ die Umkleidekabine mit leeren Händen. Deshalb war der Detektiv nicht mehr im Zweifel.
- Die Frau hatte es plötzlich eilig. Deshalb rannte der Detektiv schnell die Rolltreppe hinunter.
- Er zeigte ihr seinen Ausweis. Deshalb folgte sie ihm.
- Sie weigerte sich nicht. Deshalb rief er nicht die Polizei an.
- Das Etikett mit dem Preisschild hing noch an dem BH. Deshalb konnte sie nicht protestieren.
- Sie hatte mit ihrem Handy alles aufgenommen. Deshalb hatte sie jetzt Beweise.
- So viel Geld hatte er nicht. Deshalb musste er sich es leihen.
2. Oversæt (Detektiven indleder bebrejdelserne):
 - De skulle ikke have stjålet undertøj!
 - Og de skulle ikke have udnyttet det!
 - Skulle jeg da hellere have ringet efter politiet?
 - Nej, De skulle slet ikke have været så emsig (übereifrig)!
 - Skulle jeg da ikke have gjort min pligt?
 - Måske, men De skulle ikke have gjort mere end Deres pligt!
3. Indsæt former i eget tempo: http://www.mein-deutschbuch.de/lernen.php?menu_id=147
4. Indsæt rigtige former på tid: <http://www.grammatiktraining.de/uebungen/konj2mc.html>
5. Tjek dig selv: W-8-1-2 (Konjunktivoevelse_Schubert.ppt)